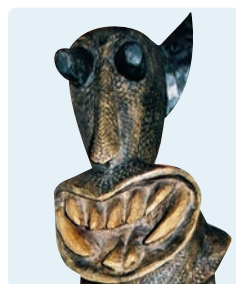

KUNST OG ARKITEKTUR

PÅ GYMNASTIKHØJSKOLEN I OLLERUP

KUNST OG ARKITEKTUR

PÅ GYMNASTIKHØJSKOLEN I OLLERUP

FORORD

Som førstegangsbesøgende på Gymnastikhøjskolen i Ollerup fornemmer man klart og tydeligt, at der fra skolens opstart i 1920 har været tænkt på det æstetiske helhedsindtryk.

Den nyklassicistiske stil, symmetrien og sammenhængen mellem bygningsværkerne og parkanlægget, som for størstedelens vedkommende er fra 1920'erne og 1930'erne, kendetegnes af en visionær tankegang. Det gør bygningerne fuldt anvendelige i dag, og her taler vi blandt andet om Danmarks første svømmehal fra 1926 og en idrætshal fra 1933, som stadigvæk er en af landets største.

På Gymnastikhøjskolen i Ollerup har der været mod og evne til at begejstre omgivel-

serne gennem byggerier, som er fremadrettet med hensyn til anvendelighed, og som arkitektonisk og æstetisk er i en klasse, der giver livsmod for eftertiden.

I bygningerne og i parkanlægget er der efterfølgende tilført megen kunst med inspiration både fra den nordiske mytologi og fra den antikke, græske verden, og på det seneste er kunsten og faciliteterne gennem store donationer fra Ny Carlsbergfondet og fra fonden Realдания blevet henholdsvis forøget og renoveret.

Det er ikke ligegyldigt, hvilke omgivelser der danner baggrund for undervisning, og i det daglige mærker vi på Gymnastikhøjskolen

inspirationen fra tidligere generationers forkærlighed for det æstetiske. Her har vores forgængere skabt de bedste rammer for undervisning, således at det faglige og det almene bliver kendetegnende for Gymnastikhøjskolen.

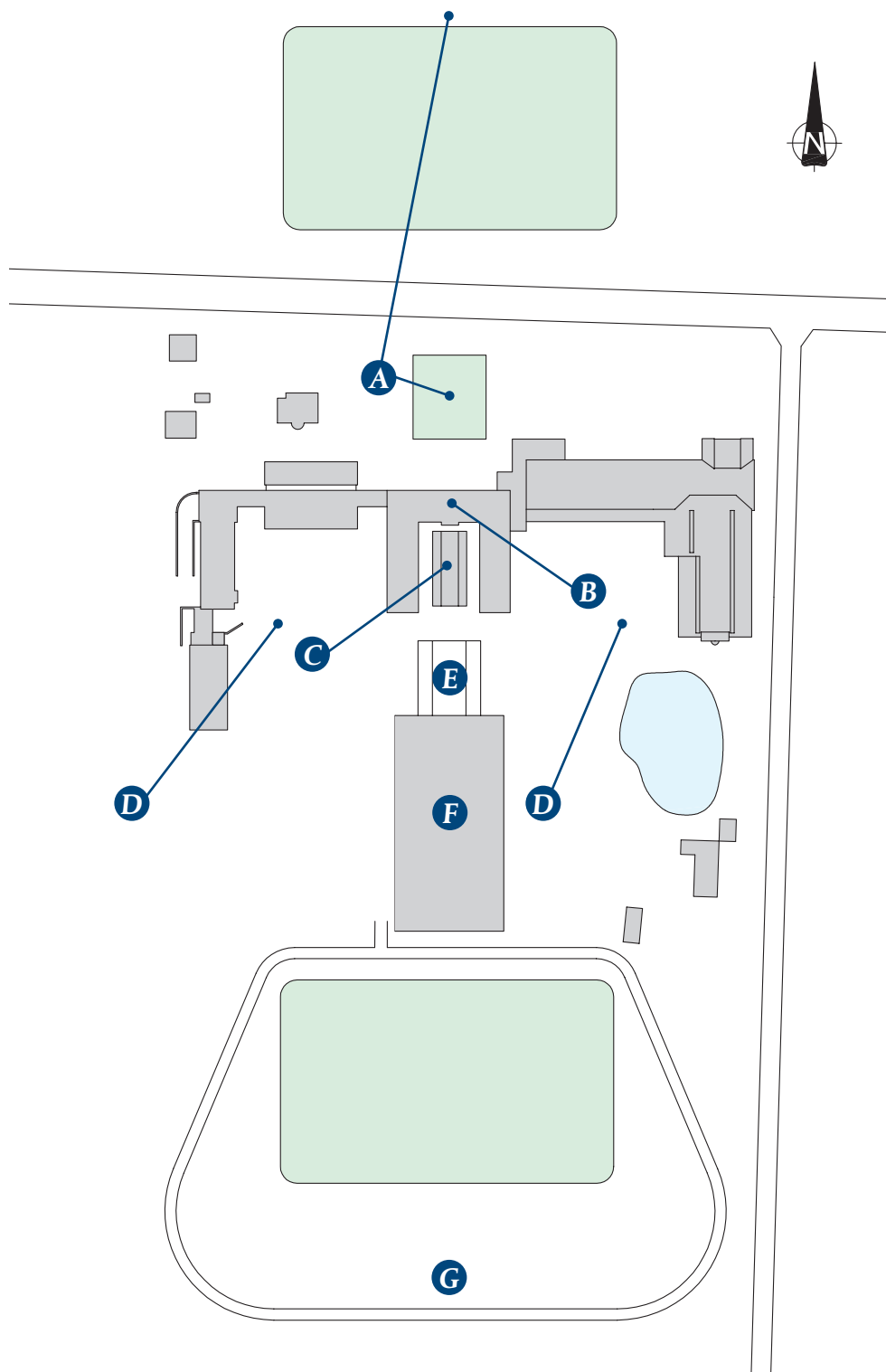
Vi er medarbejdere, tidligere elever, bisser, arkitekter, kunstnere og donatorer stor tak skyldige, for at vi som en moderne og velfungerende højskole ved hvert kursus kan åbne dørene for en stor skare af interesserede elever og kursister, der forventningsfulde tager disse historiske faciliteter i brug. Det gør vores højskolearbejde vedkommende og meningsfuldt.

Jeg byder derfor læseren velkommen til dette skrift, som på uprætentiøs vis beskriver et udvalg af bygninger og kunst på Gymnastikhøjskolen i Ollerup.

Jeg vil gerne takke forfatterne til dette skrift og samtidig tilegne skriftet til alle dem, der har andel i Gymnastikhøjskolens kraftfulde historie.

*Ollerup den 14. marts 2007
Uffe Strandby, Forstander*

Kunsten og arkitekturen på Gymnastikhøjskolen i Ollerup fremstår i dag som en blanding af gammelt og nyt, stilrent og kroget. Rette vinkler følger runde former, og klassiske bronzefigurer står side om side med minimalistiske betonskulpturer.

I årene 2005 til 2007 fik skolen opstillet ny kunst efter en donation fra Ny Carlsberg-fondet, og i samme periode blev skolens svømmehal totalrenoveret. Dette resulterede i en genfortolkning af de tidlige, nyklassicistiske intentioner og fik strammet skolens arkitektur og kunst op. Oprindeligt fremstod arkitekturen meget ren, og alle enkeltdele blev indordnet i en ensartet helhed; hvert enkelt vindue skulle for eksempel udformes og placeres, så det først og fremmest passede til resten af bygningens udseende. Med opstillingen af den moderne kunst har man understreget helheden, men samtidig gjort indtrykket mere komplekst: Ifølge en af de medvirkende kunstnere, Hein Heinsen, er 'heroismen' blevet 'såret'. Mere herom senere.

Set fra oven er hovedparten af bygningerne og den udendørs kunst placeret på et kryds. Skulpturerne mod nord, hovedbygningen, den indendørs svømmehal, det udendørs svømmebassin, idrætshallen, voldanlægget og skulpturerne mod syd er placeret omkring

en langsgående akse. Fra skolens start i 1920 har det været meningen, at denne midterlinje skulle skabe symmetri og klare perspektiviske linjer.

På tværs af skolen, øst-vest, befinder sig yderligere en akse, der blev skabt med opstillingen af ny kunst og restaureringen af en del af den ældre. Den tværgående akse skærer sig ind mellem hovedbygningen og det udendørs svømmebassin.

Gymnastikhøjskolens bygninger og faciliteter er fra primært tre hovedperioder: Længdeaksens bygninger er fra 1920'erne og 1930'erne, fløjene vest for hovedbygningen kom til over en periode på 15 år fra slutningen af 1960'erne til starten af 1980'erne, mens springcenteret længst mod øst er et eksempel på byggeri fra den anden side af årtusindskiftet. De massive og monumentale bygninger fra disse tre perioder hænger ikke stilistisk sammen, og kunstnerne bag den nye kunst, Stig Brøgger, Mogens Møller og Hein Heinsen, så det som en udfordring at lave et projekt, der genskabte en sammenhæng. Det endte derfor med 'site specific' kunst - skulpturer og malerier, der forholder sig til det eksisterende kompleks' form og idé. Ikke for at efterligne, men for at kommentere.

INDHOLD

- A** Mod nord, side 6 **B** Hovedbygningen, side 8 **C** Svømmehallen, side 10
D Tværaksen, side 12 **E** Omkring det udendørs svømmebassin, side 14
F Idrætshallen, side 16 **G** Volden, side 18

Længst mod nord, på skolens stadion, finder man Carl Bonnesens bronzeskulptur, *Ridende amazone*. Den blev skænket til skolen i 1931 af Ny Carlsbergfondet og fik sin nuværende placering i 2005, efter skulpturen *Omorica* overtog pladsen foran skolens hovedbygning.

Amazoner tilhørte i græsk sagnhistorie et mytisk folk bestående udelukkende af kvinder, som hvert fjerde år fik besøg af inviterede mænd. Ifølge sagnene fik drengebørnene ikke lov til at leve, og de unge kvinder gennemgik en streng militær opdragelse. Amazoner var stærke krigere, der kæmpede mod græske helte.

Carl Bonnesens *Ridende amazone* adskiller sig ved sin rolige og ikke-krigeriske fremtoning. I modsætning til den almindelige afbildning af amazoner har hun desuden to bryster og ikke et. Ved en fejltolkning af ordet opstod tidligt tanken om, at amazoner kun havde ét bryst – for bedre at kunne håndtere bue og pil.

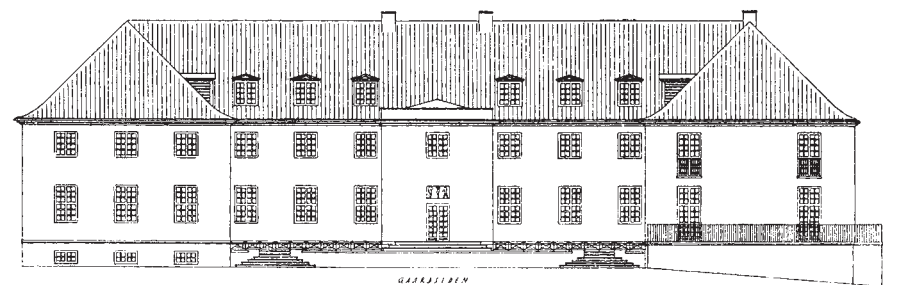
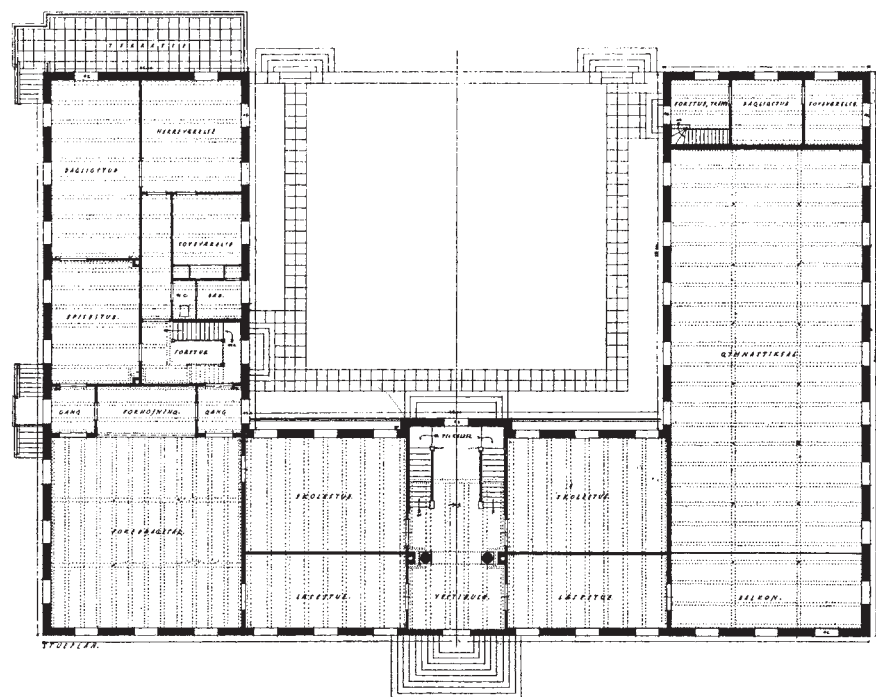
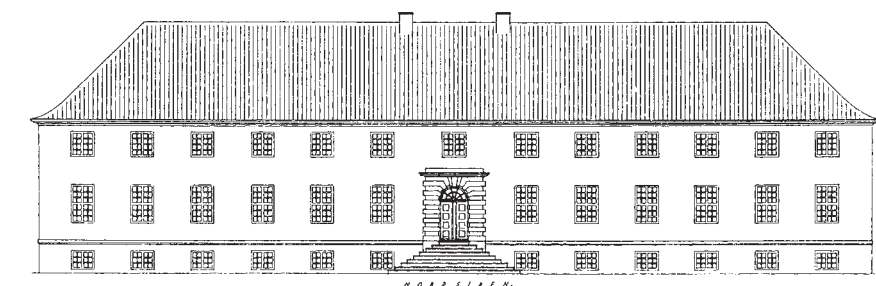
Ved siden af skulpturen ligger en stor sten, der i 1934 blev slæbt til skolen af 200 elever. Skolens grundlægger, Niels Bukh, er afbilledet sammen med de hårdtarbejdende elever, der trak både ham og stenen.

Både *Ridende amazone* og den store sten er placeret på skolens stadion, der blev indviet i 1923 med deltagelse af blandt andre Kong

Christian X. Sportsanlægget er, som skolens haveanlæg, tegnet af havearkitekt Gudmund Nyeland Brandt, der fik stor betydning for havearkitektfagets udvikling i Danmark i denne periode. Stadionets stilart er nyklassicistisk: Det er placeret symmetrisk på skolens nord-sydgående længdeakse og var oprindeligt udsmykket med figurer, blandt andet græske atleter, der nu står syd for skolens hovedbygning.

På plænen foran hovedbygningen skyder skulpturen *Omorica* sig op med en samlet højde på 9,5 meter. *Omorica* fra 2005 er udarbejdet af maler og billedhugger, professor Stig Brøgger og består af fire store betonklodser og to omoricagrøner i bronze. Betonklodserne er stablet skævt oven på hinanden for at give indtryk af både tyngde, heroisme, usikkerhed og ustabilitet. Grantræerne henviser til højskolens danske og nordiske tilknytning som modvægt til skolens dominerende græske inspiration. Skulpturen peger tillige mod nord og er placeret på skolens gennemgående længdeakse, hvor *Ridende amazone* tidligere stod. Udover skulpturens massive udtryk, har kunstneren forsøgt at integrere bevægelighed og liv: Skyggerne er konstant foranderlige, og grantræerne sætter deres spor på klodserne ved at irre og 'smelte' ned over dem.

HOVEDBYGNINGEN

Hovedbygningen stod klar ved Gymnastikhøjskolens indvielse i 1920. Den er tegnet af arkitekt Ejnar Mindedal Rasmussen og sætter tonen for den nyklassicistiske stil. Ejnar Mindedal Rasmussen blev senere forstander for Håndværkerskolen i Ollerup (som nu fungerer som musikefterskole). Den tre-længede bygning folder sig symmetrisk om hovedaksen. Oprindelig fremstod den endnu mere stilrent: Vinduerne var sprodsede, og på baggrund af den dengang pudsede facade præsenterede hovedindgangen sig tydeligere. Det fint afstemte helhedsindtryk fornemmes også tydeligt på Ejnar Mindedal Rasmussens egen tegning af hovedbygningen. Som svømmehallen var hovedbygningen nøje gennemført. Desværre gennemgik hovedbygningens facade i 1970'erne en omfattende renovering, som ikke tog højde for bygningens stil og historie. Det er Gymnastikhøjskolens forhåbning, at den i fremtiden kan blive ført tilbage til sin oprindelige form.

Den centralt placerede, og i 2005 nyrenoverede, hovedtrappe fører op til forhallen, som i sin tid blev båret af to hvide søjler. Også i dag finder man i forhallen udtryk for nyklas-

sicismen: Her hænger to kopier af relieffer fra Bertel Thorvaldsens frise *Alexander den Stores indtog i Babylon* fra 1812.

Fra forhallen deler bygningen sig ligeligt mellem en østlig og en vestlig fløj. I den vestlige ligger foredragssalen, hvor mange af de fine arkitektoniske detaljer er bevaret, bl.a. i loftets udformning. I foredragssalen finder man også et stort vægmaleri af Troels Trier, som henviser til en anden af skolens inspirationskilder: den nordiske mytologi. Maleriet er fra 1926, og motivet viser Ydun, der uddeler foryngelsens æbler til guderne. I denne fløj ligger også den gamle gymnastiksal med blandt andet balkonen mod syd. Trods navnet har den gamle gymnastiksal undergået visse ændringer, bl.a. er der indsat store dragere i loftet. I den østlige fløj er Niels Bukhs gamle stuer og vinterhave bevaret. Her findes blandt andet portrætter af skolens forstandere, men også kunstgenstande fra hele verden som Niels Bukh havde med hjem fra sin rejser, eller som skolen har fået foræret. De gamle stuer bliver stadig brugt til sangaftener, fortælle timer og receptioner på højskolen.

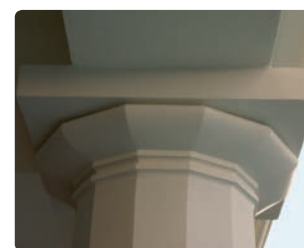
SVØMMEHALLEN

Svømmehallen blev indviet i 1926 og blev Danmarks første indendørs svømmehal. Niels Bukh fik idéen under en rejse til USA i 1923. Den er, som hovedbygningen, tegnet af Ejnar Mindedal Rasmussen og ligger præcis på kompleksets midterakse under jorden mellem hovedbygningens to sidefløje. Det nyklassicistiske kommer tydeligt til udtryk i de doriske søjler og de hvide pilastre (flade, søjlelignende piller på væggene). Mere præcist henter svømmehallen sin inspiration fra Pompeji og de pompejanske bade, f.eks. med hensyn til det hvælvede loft, de mættede farver og feltinddelingen. På trods af de perspektiviske linjer og de klare proportioner synes svømmehallen ikke monumental. Den stringente logik brydes af den måde, hvorpå farverne, materialerne og lyset appellerer til sanserne. Et stort ovenlys i det hvælvede loft lader dagslyset slippe ind. De hvide søjler kontrasteres af de italiensk-røde vægge, og gulvet er et karakteristisk sort og hvidt terrazzogulv, hvis mønstre nøje følger opdelingerne

i rummet. Enkelthed går hånd i hånd med en udpræget fornemmelse for detaljen, og helheden er utroligt fint orkestreret.

Svømmehallen skaffede i 1928 Ejnar Mindedal Rasmussen sølvmedalje ved de olympiske leges arkitektkonkurrence i Amsterdam. I 2005-2006 gennemgik svømmehallen en omfattende renovering, og den er nu fredet.

Terrazzogulvet og dets mønstre og mosaikker er en del af den pompejanske inspiration. Ved hovedindgangen til svømmehallen er der i gulvet en mosaik med et svastika. På grund af den historie, svastikaet siden har fået, har mosaikken været omdiskuteret, selv om dette svastika ikke vender den samme vej som nazisternes. Da det blev tegnet af Ejnar Mindedal Rasmussen i 1926, refererede han til det gamle soltegn eller frugtbarhedssymbol, der betyder 'tegn for god lykke'. Foran saunaen findes en anden mosaik med et pentagon, en fem-takket stjerne, der er symbolet på 'fuldendt harmoni'.

Syd for hovedbygningen, i centrum af Gymnastikhøjskolen, skærer en akse sig på tværs af den nord-sydgående længdeakse. Denne akse blev skabt i 2006 med opstilling af ny kunst, to krukker og en såkaldt ekliptisk figur, og ved at flytte *Niels Bukhs Minde*, en skulptur fra 1959, få meter fra sin oprindelige placering.

De to krukker er skabt af billedkunstner, professor Mogens Møller og henviser til skolens klassiske idealer og den græske oldtid. Den mindste krukke mod vest er lavet af

bronze og fremstår forholdsvis enkel i sin rene form og farve. Mod øst finder man den store krukke, som også er af bronze, men ellers udmærker sig ved at være mere detaljeret. Den er placeret på en ti meter høj søjle af blåsort limsten og har en egen højde på hele fire meter. Krukkerne har ifølge kunstneren låg på for at indkapsle de hemmeligheder, for eksempel ønsker, drømme og håb, som er fundamentale for menneskets identitet. Øverst på den største krukke ligger tre æg,

som symboliserer indholdets livgivende kvaliteter, og under den forgyldte trefod bevogter seks slanger den ophøjede hemmelighed.

Tværaksens vestligste punkt udgøres af Gunnar Hansens granitskulptur *Niels Bukhs Minde*. Den blev afsløret i 1959 af daværende undervisningsminister Jørgen Jørgensen, og mere end 2000 af skolens gamle elever sluttede op om begivenheden. Skulpturen viser skolens grundlægger, forstander Niels Bukh, omgivet af elever.

Ved siden af den massive skulptur har Mogens Møller i 2006 opstillet en af sine ekliptiske figurer, der findes i varierende størrelser omkring det udendørs svømmebassin og på selve tværaksen. De minimalistiske og tidsløse objekter er udformet i beton og har som formål at pege på og indramme den eksisterende kunst. Ved hjælp af den to meter høje ekliipse ved siden af *Niels Bukhs Minde* har kunstneren desuden ønsket at bryde granitskulpturens oprindelige 'selvtilfredse orden og lukkede atmosfære'.

OMKRING DET UDENDØRS SVØMMEBASSIN

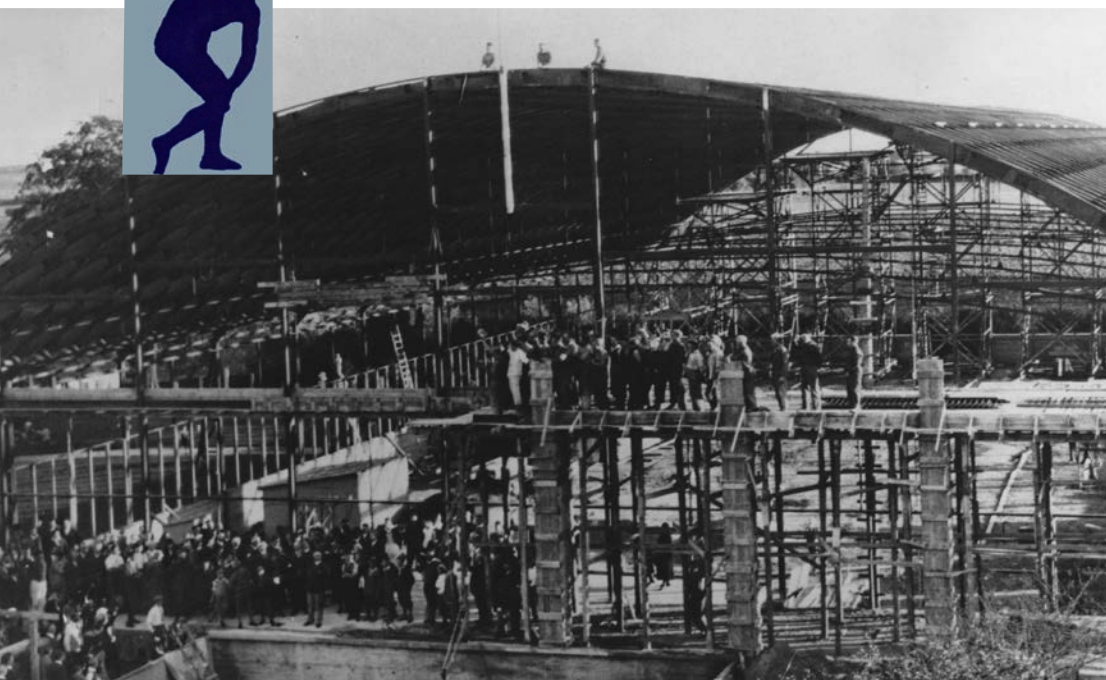
I 1933 blev skolen udvidet med det udendørs svømmebassin og den store idrætshal. Svømmebassinet blev udgravet med håndkraft af skolens 'bisser' – tidligere elever, der udførte frivilligt arbejde for skolen.

I dag er der placeret syv græske skulpturer omkring svømmeanlægget. De syv kopier i beton er alle, på nær *Diskoskasteren* fra 1923, opstillet i 2007 og doneret af Ny Carlsberg-fondet samtidig med den moderne kunst. Tre mandlige og tre kvindelige figurer er modstillet hinanden på hver side af svømmebassinet, mens *Diskoskasteren* befinder sig centralt på skolens længdegående akse.

- *Diskoskasteren*. Kopi af Myron, ca. 470-450 f.v.t. Idrætsudøveren er et symbol på oldtidens populære atletik, og figuren er en studie i rundede bevægelser.
- *Diadembinderen*. Kopi af Polyklet, ca. 420 f.v.t. En atlet binder et diadem om sin pande som bevis på sejr.
- *Den sandalbindende Hermes*. Kopi af Lysippos, ca. 300 f.v.t. Hermes snører sine sandaler efter deltagelse i idræt. Hermes er i græsk mytologi købmændenes og tyvenes gud samt gudernes budbringer.

- *Sofokles*. Kopi af ukendt kunstner, ca. 330 f.v.t. Græsk tragediedigter der levede i det femte århundrede f.v.t. Sofokles skrev blandt andet *Antigone*, *Kong Ødipus* og *Elektra* og betonedede primært gudernes magt og mådeholdets dyd.
- *Amazonen*. Kopi af Polyklet/Kresilas, ca. 430 f.v.t. Amazoner er stærke, krigerske kvinder fra den græske sagnhistorie – se evt. s. 7.
- *Afrodite fra Ostia*. Kopi af ukendt kunstner, ca. 360-350 f.v.t. I græsk mytologi er Afrodite kærlighedens og frugtbarhedens gudinde.
- *Damen fra Herculaneum*. Kopi af ukendt kunstner, ca. 300 f.v.t. Kvinde fra oldtidens byen Herculaneum iført chiton og kappe.

Opstillingen af de seks skulpturer er foretaget af Mogens Møller. Han har i samme omgang skabt de store ekliptiske figurer, der indrammer svømmeanlægget, og de små, der understøtter de klassiske skulpturer. Ekliptikerne er tænkt som tidløse og lavmælte objekter, der skal pege på de græske figurer og deres omgivelser. Sammen med krukkerne på tværaksen har kunstneren forsøgt at give tilskueren en oplevelse af spring – fra det klassiske til det moderne og fra det lave til det høje.

I drætshallen blev indviet sammen med det udendørs svømmebassin i 1933. Niels Bukh var selv med til at tegne den, med hjælp fra et ingeniørfirma. Med sine tre håndboldbaner på tværs var den en af Nordeuropas største idrætshaller. Oprindeligt var det meningen, at den skulle bygges som et nyklassicistisk tempel, men i den endelige udformning skinner inspirationen fra industrialderens banegårde og flyhangarer igennem med de firkantede betonsøjler og den synlige tagkonstruktion i

metal. Taget blev skruet sammen i 16 meters højde af de 40 bisser, der arbejdede på bygningen i over et år. Det imponerende tag består af 2.500 jernkonstruktioner holdt sammen af 30.000 bolte.

På idrætshallens endevæg, midt på den nord-sydgående akse, hænger Stig Brøggers maleri *Fra her til der*. Det består af horisontale og vertikale håndmalede plader af letmetal. De er hængt op med et vist mellemrum, sådan at der opstår en række delinger. Ligeledes

IDRÆTSHALLEN

indgår der i motiverne en række gentagelser og spejlinger. Titlen antyder, hvordan maleriet forholder sig til både det nærværende rum, geografien og historien. 'Her' og 'der' er ord, der fyldes af betydning afhængig af, hvor, hvornår og af hvem de siges.

Det store maleri dækker med sine 37 meter i bredden hele væggen og antyder tagkonstruktionens bue. I farvevalget har kunstneren medtænkt lysindfaldet og farverne i hallen. Også motiverne forholder sig til omgivelserne:

For eksempel refererer diskoskasterens 'her' til et 'der,' som både er idrætsudøverens egen gentagelse i maleriet, diskoskasteren ved det udendørs svømmebassin og figurens historiske tilknytning til antikkens Grækenland. Maleriets diskoskaster 'deltager' i den idræt og bevægelse, der finder sted i hallen, og maleriet giver farve til aktiviteterne i rummet og tager selv farve af dem.

Volden blev anlagt til Landsstævnet i 1935, som blev afholdt på Gymnastikhøjskolen og af Niels Bukh kaldt 'Den nordiske olympiade'. Arbejdet blev udført af bisser ved hjælp af en gravko samt tipvognstog. Den var tænkt som en festplads og skulle kunne rumme op til 50.000 tilskuere. Volden danner den sydlige afslutning på skolens kompleks. Kunstværket, der afslutter den nord-sydgående akse, er billedkunstner, professor Hein Heinsens *De store visere* og *Tilskueren*.

Med hver deres 24 tons beton forankrer *De store visere* Gymnastikhøjskolen solidt og mærkbart til stedet, samtidig med de peger ud i verden. De binder også Ollerup til kulturhistorien, idet de peger mod byer, der har påvirket og præget den vestlige kultur: Jerusalem, Athen, Rom, 'Utopia' (forestillingen om den ideelle by), Paris, New York, og Los Angeles. Hein Heinsen forsøger hermed at se kunsten i 'det størst tænkelige rum'-erkendelsens rum. På den baggrund har han valgt at udtænke nogle logiske principper, der passer til resten af voldanlægget, i stedet for at tage udgangspunkt i en personlig følelse. Ikke desto mindre er effekten på tilskueren en sanselig oplevelse, og det interessante ved viserne er således ikke bare deres form, men det voldsomme indtryk af tilstedeværelse, de giver. Ligeledes skaber det massive udhæng, der svæver mere end seks meter oppe i luften, en fornemmelse af maksimal spænding. Hein Heinsen havde desuden først forestillet sig, at alle viserne skulle pege mod syd, men det viste sig ved hjælp af udmålinger, at New York og Los Angeles ligger nord-vest i for-

hold til skolen. Da alle viserne skulle følge et geografisk princip, svinger disse to i forhold til de andre. Ifølge Hein Heinsen svinger de med hele deres tyngde og tilføjer dermed en ny dynamik.

Tilskueren er en skulptur i bronze, der er placeret neden for viserne. Den er skabt af brudstykker af legemer og objekter og står med sine utilpassede former som kontrast til visernes rette vinkler og glatte beton. Hein Heinsen har bevidst forsøgt at arbejde med det usikre og det tvivlende som modsætning til de perfektionistiske tendenser i Niels Bukhs gymnastik og det skolekompleks, han skabte. *Tilskueren* holder spørgsmålet åbent: 'Hvad er den rette form?' Det heroiske er gjort sårbart.

**Kunst og arkitektur
på Gymnastikhøjskolen i Ollerup**

Tekst Camilla Damkjær
og Simon Finnerup, 2007

Foto Hanne Birkedal, Camilla Damkjær,
Arne Garbøl og Simon Finnerup

Gymnastikhøjskolen i Ollerup
Svendborgvej 3
5762 Vester Skerninge
Telefon 62 24 12 30
www.ollerup.dk

Trykt af STEP
Trykt med støtte fra Fynbo Fonden

GYMNASTIKHØJSKOLEN I OLLERUP
SVENDBORGVEJ 3 5762 VESTER SKERNINGE
WWW.OLLERUP.DK